

Danyi Magdolna

JEGYZET GEROLD LÁSZLÓ MŰVELŐDÉS-SZOCIOGRÁFIAI TANULMÁNYKÖTETÉRŐL

Georold László: Rólunk is vallanak, Adalékok az értelmiség szociográfiai-szociológiai vizsgálatához; Symposion könyvek 25, Fórum, Újvidék 1970, 276 old.

Tartalom: Vallomás és múltidézés. Hatvan magyar tanár. Tanár vagy értelmiségi. Egy első nemzedék. Gólyák — tizedszer.

Gerold László művelődés-szociográfiai tanulmánykötetében az értelmiségi létforma lehetőségeit kutatva szellemi életünknek egyfajta állóképét mutatja fel. Ezen a területen mindeddig nem történt hasonló hatásugarú felmérés, Gerold munkáját mint azt maga is jelzi, úttörőjellegűnek kell tartanunk. A probléma nyilván sokkal összetettebb, a megvizsgálandó anyag sokkal nagyobb terjedelmű semmint gondolnánk. A négy tanulmány a bevezető előtanulmánnyal együtt mégis egyfajta rendszerben mutatja fel a felmérések tapasztalatait, ugyanakkor tudatosan réseket hagy a további felmérések számára.

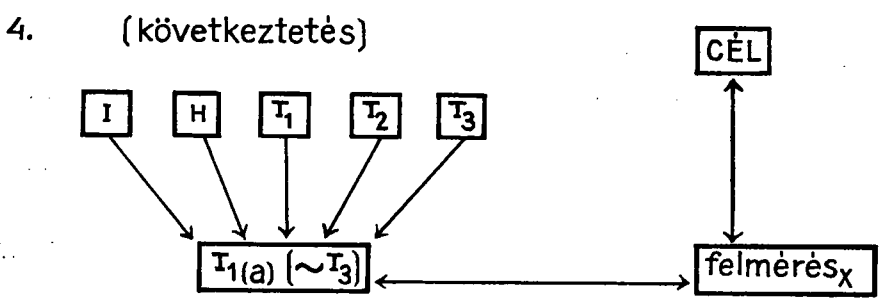
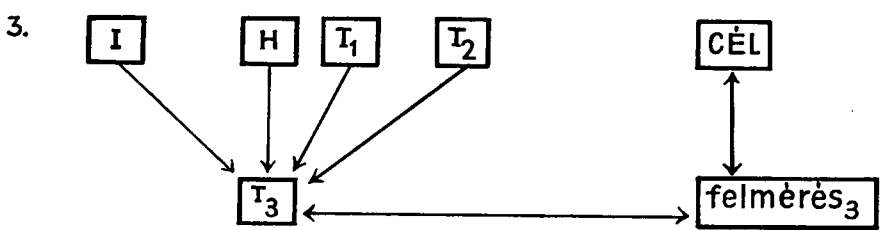
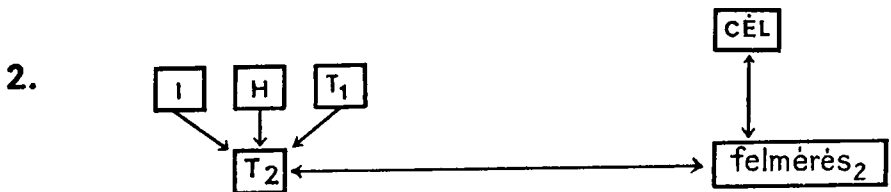
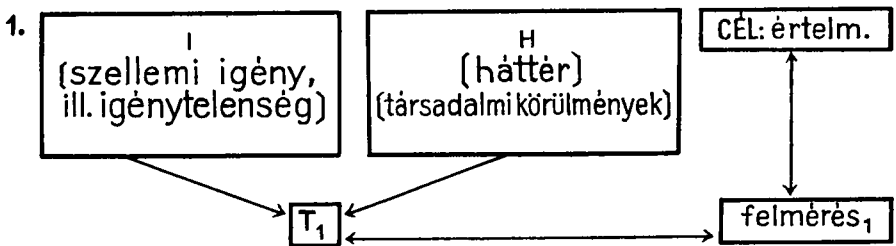
Modszere pozitivista. Eszközül az ankétformát használja. A válaszokat, mint szellemi valóságunk tényeit csoportosítja, rendszerezi, és így jut el a következtetésekig. A kikövetkeztetett valóság és a feltüntetett cél közötti távolság érzékeltetése teszi Gerold munkáját a szó legigazibb értelmében elkötelezetté, itt haladja túl a pozitívizmus egyszerű tényfelmutató módszerét és jut el egy etikus-írói publicistika magaslatáig. „Mert tudni kell végre — a gondolat, az aktív, alkotó értelmiségi lét szempontjából —, mik vagyunk, meddig jutottunk...” — írja egyhelyütt, s ebből az elkötelezett programból adódóan, amikor a „hatvan magyartanár”, az „egy első nemzedék” és a „gólyák — tizedszer” válaszai-ból a három réteg értelmiségi felkészültségének körképét rajzolja meg, akkor nemcsak közöttünk láttatja meg az ok és okozati összefüggéseket, hanem egész kultúránk, irodalmunk, kulturális életünk helyzetére, ennek okaira, a fejlődés lehetőségére és szükségességére is rámutat.

A módszerbeli kérdésekkel szorosan összefügg munkájának:

1. polemikus volta
2. nyitottsága
3. szintézis jellege.

A szociográfus adatgyűjtő objektivitása, az etikus értelmiségi következetessége és a publicista vitakészsége együttesen „ennek a provinciális szellemiségnek a mítoszát kívánják lerombolni”. Itt nem érintjük, csak utalunk arra a vitára, melyet a „hatvan magyartanár” c. tanulmány önálló közlése kiváltott. A vita tanúságai (a bennük rejlő minden ellentmondás ellenére) ismét egy ilyenfajta szociográfiai tevékenység szükségességét bizonyítják, s azt, hogy ezek a problémák nemcsak további elmélyítésre várnak kulturális életünk szintjének növelése érdekében, hanem egyben gyakorlati kérdések is, melyek megoldásától függ kultúránk minősége, a művészet és alkotóik, valamint az azt befogadó (ill. nem befogadó) közönség (értelmiség) közötti kommunikációs feltételek megteremtése. Ezekben az írásokban „a legfontosabb szerep — még

a vázlatosság, a feldolgozatlanlanság látszatát is vállalva — a tényeknek van fenn-tartva”. A tényeket itt az emberi válaszok s a válaszokból kirajzolódó szellemi „körképek” és emberi sorsok jelentik. A válaszok mögött megsejtetett háttér (társadalmi körülmények) a válaszokat mint tényeket egészítik ki. A társadalmi determináció felismerése a választényekre való reagálásunkat nem változtathatja meg, de számtalan alternatíva felmerülhet a szociográfus, az anket-alany és a kívülálló olvasó (aki nem kívülálló) számára a válasz-tények további precizálása és megváltoztatása érdekében. Amit Gerold napfényre hozott, kimondott, azt visszavonni nem lehet; „szociográfiai tényé” vált az, aminek hátráltató hatását kulturális életünk gyakorlatában naponta tapasztaltunk eddig is. A rajtuk való e'gondolkodást maguk a tények provokálják. Gerold szándékosan hagyja a tényeket „beszélni”, szándékosan hagyja nyitottan munkáját.

Mindezek a megfigyelések külön-külön vonatkoztathatók az egyes tanulmányokra. A négy tanulmány egymásmellé helyezésével az egyes tanulmányok, szociográfiai felmérések tényei, anélkül, hogy ezt formálisan jelölni kellene, elmozdulnak egymás irányában és egymás kiegészítőivé, determinánsaivá lesznek.

Nevezzük az első két tanulmányt tényanyagok T_1 -nek (az összevonást a tanulmányok válaszádoinak azonossága folytán alkalmaztuk), a középiskolások szellemi felkészültségével foglalkozó tanulmány tényanyagát T_2 -nek, az egyetemisták válaszait T_3 -nak, s a T_1 , T_2 és T_3 közötti ok-okozati összefüggést egészen könnyű lez felismerni.

A sémaszerű ábrázolás a tanulmányokban kimutatott összefüggéseket jelzi. Ha a művelődés-szociográfiai körkép nem is ölelte fel egész kultúrközösségünket, a „szűrőpróba” ezt a pillanatfelvételt mutatja.

S ezzel szembenézni, ezen változtatni — erre kényszerítenek bennünket, mindannyiunkat Gerold tanulmánykötetének tanulságai, ahol a tények pozitívista felmutatása és az etikus írónak az értelmiségi ember kialakítására való következetes igénye mindvégig kiegészítik egymást.